

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 10.04.2025

Kabul Tarihi: 15.05.2025

Yayın Tarihi: 30.06.2025

Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 2025, 5(1): 127-143

Research Article

Received Date: 10.04.2025

Accepted Date: 15.05.2025

Published Date: 30.06.2025

DOI Number: 10.59902/yazit.1673641

KALIP SÖZLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: HABABAM SINIFI ROMANI ÖRNEĞİ*

An Evaluation of Formulaic Expressions: The Example of the Novel *Hababam Sınıfı*

Damla AYDOĞAN***Necmi AKYALÇIN*****ÖZ**

Bu çalışmanın konusu tıpkı deyimler, atasözleri, ikilemeler, argolar vb. gibi Türkçenin geniş söz varlığı içerisinde yer alan öğelerden biri olan kalıp sözler üzerinedir. Çalışmanın evrenini ise Rıfat Ilgaz'ın *Hababam Sınıfı* adlı romanı oluşturmaktadır. Kalıp sözler genellikle, günlük konuşmalarda iletişim kurmak, karşılıklı konuşmayı devam ettirmek ve dua, beddua, iyi dilek, kötü dilek gibi hisleri karşı tarafa aktarmak için kullanılan söz öbekleridir. Kalıp sözler Türkçenin söz varlığı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Öyle ki, Türkçenin en eski ve önemli tarihî metinlerinde bile bu söz öbeklerinin varlığı dikkat çekmektedir. (Örneğin *Kutadgu Bilig*, *Atabet'ül-Hakayık*). Bu da geçmişten günümüze, yazarların eserlerinde bu söz öbeklerinden yararlandığını göstermektedir. Bu çalışmada da "Hababam Sınıfı" adlı romanıyla adını çok geniş bir kesime duyuran Rıfat Ilgaz gibi önemli bir yazarın, bu romanında söz varlığı öğelerinden biri olan kalıp sözlerden sıklıkla yararlandığı düşünülmüş ve çalışmanın evreni olarak seçilmiştir. Çalışmada, *Hababam Sınıfı* adlı romanda saptanan kalıp sözlerle yer verilmiştir. Romanda geçen 192 adet kalıp söz, tarama yöntemi kullanılarak saptanmıştır. Daha sonra, romandaki kullanımı dikkate alınarak karşı tarafa hissettirdiği duygu bağlamında 23 başlık altında değerlendirilmiş ve açıklamalarıyla birlikte örneklendirilmiştir. Çalışmanın amacı, yazarın romanında Türkçenin söz varlığı öğelerinden biri olan kalıp sözlerden ne denli yararlandığını ve romanının bu bağlamda ne kadar zengin olduğunu ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Kalıp söz, *Hababam Sınıfı*, Rıfat Ilgaz, dil, dil çalışmaları

ABSTRACT

The subject of this study is formulaic words, which are one of the elements in the wide vocabulary of Turkish, just like idioms, proverbs, reduplications, slang, etc. The universe of the study is the novel *Hababam Sınıfı* by Rıfat Ilgaz. Formulaic words are generally used in daily conversations to communicate, to continue a conversation, and to convey feelings such as prayers, curses, good wishes, bad wishes to the other party. Formulaic words have an important place in the vocabulary of Turkish. So much so that the existence of these phrases

* Bu makale, Damla Aydoğan'ın Dr. Öğr. Üyesi Necmi Akyalçın danışmanlığında hazırlamakta olduğu *Rıfat Ilgaz'ın Romanlarında Söz Varlığı* isimli doktora tezinden üretilmiştir.

* Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale-Türkiye. E-posta: damlaaydogan94@gmail.com. ORCID: 0000-0001-9515-2848.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çanakkale-Türkiye. E-posta: nakyalcin@gmail.com. ORCID: 0000-0001-7461-7773.

is striking even in the oldest and most important historical texts of Turkish. (For example, *Kutadgu Bilig*, *Atabet'ül-Hakayık*). This shows that writers have used these phrases in their works from the past to the present. In this study, it was thought that an important writer like Rifat Ilgaz, who made his name known to a very wide audience with his novel *Hababam Sınıfı*, frequently used formulaic words, which are one of the elements of vocabulary, in his novel, and they were chosen as the universe of the study. The study includes formulaic words found in the novel *Hababam Sınıfı*. 192 formulaic words in the novel were found using the scanning method. Then, considering their use in the novel, they were evaluated under 23 headings in terms of the emotions they convey to the other party and exemplified with their explanations. The aim of the study is to reveal how much the author used formulaic words, one of the vocabulary elements of Turkish, in his novel and how rich his novel is in this context.

Keywords: Formulaic words, *Hababam Sınıfı*, Rifat Ilgaz, language, language studies

Giriş

Bir dilin söz varlığı, o dil hakkında oldukça önemli bilgiler veren geniş ve zengin bir kavramdır. Türkçe, sayıca azımsanamayacak bir söz varlığına sahip olan köklü bir dildir. Bu nedenle de geçmişten günümüze Türkçenin söz varlığı ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Türkçenin söz varlığı denildiğinde akla ilk gelen deyimler, atasözleri, ikilemeler vb. söz öbekleri olacaktır. Ancak, diğer tüm söz varlığı öğeleri gibi (deyim, ikileme, atasözü, argo vb.) kalıp sözler de Türkçenin bu zengin söz varlığı içinde yer alan oldukça önemli söz öbekleridir. Kalıp sözler, iletişim kurmaya yarayan ve toplumun kültürel izlerini fazlasıyla yansıtan söz varlığı öğelerinden biridir. Öyle ki, Türkçenin oldukça eski ve önemli metinlerinde kalıp sözler yer verildiği görülmüştür. Örneğin; *Atabet'ül-Hakayık*'ta 491. beyitte "491. Ugan rahmet itsün bu saat anga" (Akyalçın ve Aydoğan, 2020: 109), *Kutadgu Bilig*'de 3. beyitte " 3. Yigil sen küle" (Akyalçın ve Aydoğan, 2019a: 128), ve Dede Korkut Hikâyelerinde "Allah saklasun hanum sizi" (Akyalçın ve Aydoğan, 2019b: 158) gibi kalıp sözler ile karşılaştığı görülmektedir.

Bu durum, bir anlamda kalıp sözler bakımından Türkçenin ne denli zengin olduğunu ve en az diğer söz öbekleri kadar sık karşılaşılan söz varlığı öğesi olduğunu göstermektedir. Her ne kadar bu eski metinlerde kalıp sözler ile karşılaşılsa da kalıp sözleri konu alan söz varlığı çalışmalarının ancak son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Hatta eski çalışmalarda kalıp sözlerin sıklıkla deyimler ile karıştırıldığını söylemek mümkündür. Bu çalışmalara örnek olarak Ömer Asım Aksoy'un hazırlamış olduğu deyimler sözlüğü verilebilir. Ömer Asım Aksoy, sözlüğün girişinde kalıp sözlerin de deyim olabileceğini şöyle ifade etmektedir:

Dualar ve ilençler, iyi ve kötü dileklerin, deyimler ise ayırım gözetmeksizin herhangi bir kavramın kalıplaşmış söz topluluklarıdır. Deyimin konuları sınırlı olmadığından dua ve ilenç konuları da deyim konuları arasına girer. Bu duruma göre eğer bir dua ya da ilenci oluşturan söz topluluğu, onun deyim

sayılmasına elverişli bir anlatım özgünlüğü, güzelliği ve çekiciliği taşıyorsa o dua ve ilenç -konu bakımından özel adını taşımakla birlikte- deyim olur. Örnekler: Ağzından yel alsın - Başını yesin - Darısı başına - Dili ensesinden çekilsin - Görmemişse dönersin inşallah - Kurban olayım - Yaşı benzemesin - Yaşı yerde sayılası - Yolun açık olsun... (Aksoy, 2020b: 516).

Ancak, her ne kadar kalıp sözler de deyimler gibi yapı ve anlamca bir kalıplaşmaya sahip olsa da kalıp söz ve deyim tamamen birbirinden farklı kavramlardır. Aşağıdaki deyim tanımlarına bakıldığında durum daha iyi anlaşılacaktır: "Deyimler, düşünce, kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan ve gerçek anlamın dışına çıkmış özel anlam/anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbekleridir." (Akyalçın, 2012: 10). "Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce." (Aksoy, 2020a: 50). "deyim (Alm. Ausdruck, redensart; Fr. locution; İng. locution, idiom; Osm. tabir): Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği: Abayı yakmak, aşağıdan almak, bağrına taş basmak, buluttan nem kapmak, çileden çıkmak, dalga geçmek, el ele vermek, karşı gelmek, mercimeği fırına vermek, nalları dikmek, saman altından su yürütmek, üç buçuk atmak, yasak savmak, yüzgöz olmak, zılgıt vermek vb." (Korkmaz: 1992: 43). "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir: 'Bu deyim seni korkutmasın. Çünkü fazlasıyla basit bir şeyden bahsediyorum.' - İhsan Oktay Anar" (URL-1).

Görüldüğü gibi, deyimler bir kişinin veya herhangi bir kavramın durumunu aktaran ve öbeğini oluşturan sözcüklerin sözlük anlamından uzaklaştığı öğelerdir. Örneğin; küplere binmek, diş bilemek, mercimeği fırına vermek vb. deyim olan söz öbeklerinde artık öbeği oluşturan sözcüklerin gerçek anlamıyla ilgisinin kalmadığı ve bir durumu veya kişinin özelliğini anlattığı görülecektir. Oysa kalıp sözler, günlük yaşamda iletişim kurmak, bir dilek, temenni, beddua vb. gibi duyguları karşı tarafa iletmek için klişe bir biçimde kullanılan söz öbekleridir. Örneğin, merhaba, selam, günaydın vb. kalıp sözler iletişimi başlatmak, karşı taraf ile ilişki kurmak için kullanılan söz öbekleridir.

Bu açıklama ve tanımlardan da anlaşılacağı üzere kalıp söz ve deyim iki farklı farklı söz varlığı öğeleridir. Her ikisi de Türkçenin söz varlığı içerisinde ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken önemli söz varlığı öğeleridir.

Daha önceki çalışmalarda yapılmış bazı kalıp söz tanımlarına bakıldığında bu iki kavram arasındaki fark daha iyi anlaşılacaktır. Günay Karaağaç, *Anlam Bilimi ve İletişim* adlı kitabında şöyle bir tanım yapmıştır: "Kalıplaşmış söz (expression): Belli durumlarda söylenmesi konusunda toplumun bireyleri arasında üzerinde anlaşmaya varılmış söz öbekleri veya cümlelerdir. krş. kalıp söz." (Karaağaç, 2013: 362). Doğan Aksan *Türkçenin Sözvarlığı* adlı kitabında ise şöyle bir tanım yapmıştır:

Söz varlığı içinde yer alan bu öğeler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir. Sabahleyin karşılaşıldığında söylenen günaydın'dan başlayarak bir toplumda değişik durumlarda söylenmesi gerekli hale gelmiş olan afiyet olsun, affedersiniz, güle güle gibi, hatta Türklerde yeni bir ev alan ya da yeni bir eve taşınan kimselere söylenen güle güle oturun gibi kalıp sözler, bir toplumun kültürünün ayrılmaz bir parçası kabul edilmektedir (Aksan, 2021: 42).

Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme adlı yüksek lisans tezi hazırlayan Çiğdem Erol, şöyle bir tanım yapmıştır:

Kalıp sözler, belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş klişe sözlerdir. Bu sözler toplumun yaşamına ve kültürüne ışık tutmaktadır. Kalıp sözler yemek yerken veya yemekten sonra, biriyle karşılaşıldığında selamlaşmak için, doğum, ölüm, okula başlama, evlenme gibi olaylar karşısında da kullanılırlar. Bunun yanında bir iyilik karşısında duyulan minneti veya bir iyi dileği belirtmek için edilen dualar, kızgınlıkla söylenen beddualar, yemin etmeler, söz vermeler de kalıp sözlerin içindedir (Erol, 2007: V).

Gülseren Tor, *Mersin'den Birkaç Kalıp Söz (İlişki Sözü) Üzerine* adlı bildirisinde şöyle bir tanım yapmıştır:

Her toplumun, gündelik yaşamında çeşitli zaman ve durumlarda kullandığı kendine özgü sözleri vardır. İnsanlar arasındaki ilişkilerde kullanılan selamlaşma, vedalaşma, iyi ya da kötü dilek sözleri, saygı ve nezaket gereği söylenen sözler kalıp sözler arasında yer alır. Gündelik iletişim davranışları toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gibi; iletişim sözleri de, aynı toplumda dönemden döneme, bölgeden bölgeye, yöreden yöreye değişiklik gösterebilmektedir. Anadolu'da ölçünlü dille ortak olan kalıp sözler yanında, daha farklı sözlere de rastlanmaktadır. Bu tür sözler Anadolu ağızlarının sözvarlığı içinde, pek çok çeşidiyle ve renkliliğiyle büyük bir yer tutmaktadır (Tor, 2011: 766).

Mustafa Levent Yener, *Sözcük Bilimi: Türkiye Türkçesinden Örneklerle* adlı kitabında şöyle bir açıklamaya yer vermiştir: "İlişki sözleri kimi zaman tek, kimi zaman çok sözcüklü birimler olarak karşımıza çıkar. Kalıplaşmış sözler olarak dilin bütün konuşurları tarafından kullanılan sözlerdir." (Yener, 2023: 434). Gökdayı ise konuyla ilgili şunları belirtmiştir:

Önceden belirli bir biçime girip hafızada öylece saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak, gerekiyorsa bazı ekleme ve/veya çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcükler içeren sözcük öbeği ya da tümceden oluşabilen, belirli durumlarda söylenmesi toplumca benimsenmiş ve görece bir sıklığa sahip sözler olarak iletişimin kurulmasına, devamına veya sonlandırılmasına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleri (Gökdayı, 2015: 71).

Kalıp sözler de tıpkı deyimler, ataözleri vb. gibi nesilden nesile aktarılarak günümüze ulaşmışlardır. Sosyal hayatın içerisinde sıklıkla kullanılması nedeniyle de kültürel olarak da önemli söz varlığı öğelerdir. Hürriyet Gökdayı, “Türkçede Kalıp Sözler” makalesinde ve *Türkçede Kalıp Sözler* adlı kitabında kültürel izleri barındırması ve günlük hayattaki kullanımı hakkında şunları söylemektedir:

İşlevleri açısından değerlendirildiğinde, kalıp sözlerin, özellikle bir şey söylemenin zaruri hale geldiği belirli durumlarda doğru ve yerinde olan, yani dil kullanımını düzenleyen toplumsal kurallara uygun sözü söyleme imkânı verdiği, bu yolla konuşanların birbirlerini rahatlıkla anlamalarına ve aralarında uyumlu bir iletişim kurmalarına yardımcı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kalıp sözlerin en önemli işlevinin, dil kullanıcılarına iletişim durumu ve bağlama göre kullanıma hazır ifadeler sunarak dilsel üretim ve anlamlandırma işini kolaylaştırmak olduğu söylenebilir (Gökdayı, 2008: 106). Söz varlığında, selamlaşırken, yemek yerken, sevincimizi ya da üzüntümüzü belirtirken, birisini kutlarken, görüştüğümüz kişiden ayrılırken vb. iletişim durumlarında söylemeyi adet haline getirdiğimiz, ağızımızdan hemen çıkıveren, bir bütün halinde veya kişiye, zamana göre yapılan ufak tefek değişiklikler dışında çekirdek bölümünü aynı şekilde kullandığımız sözler bulunuyor. Ayrıca, belirli bir durum, zaman veya yer olmadan da, duygu ve düşüncelerimizi aktarırken yardımcı olan, anlamları değişmeden aynı biçimde tekrar edilen sözler ve söz dizeleri ile karşılaşırız. *Kalıp söz* (formulaic expression) olarak adlandırılan bu sözler atasözü, deyim, ikileme ve birleşiklerin yanı sıra dilin söz varlığındaki kalıplaşmış dil birimlerinin bir kısmını oluşturuyor (Gökdayı, 2015: 1-2).

Serdar Bulut ise “Anadolu Ağzlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri” adlı makalesinde kalıp sözlerin kültürel önemi ve kullanıldığı durumların zenginliği hakkında şunları söylemektedir:

Kalıp sözler de tıpkı deyimler ve atasözleri gibi, toplumun kültürünü, inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve görenekleri yansıtan sözlerdir. Aynı dili konuşan bir toplumun kültürüne ışık tuttuğu, onun inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve görenekleri yansıttığı görülmektedir. Nasıl deyim ve atasözlerinin tarihi çok eskilere dayanıyorsa, kalıp sözler de tarih olarak çok eskilere dayanmaktadır. Kalıp sözler kültürün en büyük taşıyıcılarından birisidir ve dil öğretiminde önemli bir işleve sahiptir. Geçmişten günümüze gelinceye kadar, bir olay ya da bir durum karşısında kullanılan kalıp sözler; daha önce hiç karşılaşılmayan yeni bir durum, yeni bir olay için de kullanılabilir (Bulut, 2012: 1121).

Çalışmanın konusunu oluşturan kalıp söz kavramı hakkında tanımlara yer verdikten sonra, çalışmanın evreni olan Rıfat Ilgaz’dan bahsetmek ve onun *Hababam Sınıfı* adlı romanına değinmek yerinde olacaktır. Toplumcu bir yazar olan Rıfat

İlgaz'ın tam adı Mehmet Rıfat İlgaz'dır. 7 Mayıs 1911 yılında, Cide'de dünyaya gelmiştir. Onun ilkokul yılları, eğitim hayatı ve yazarlığa başlangıcı hakkında Gülsemin Hazer, edebî kişiliğini ele aldığı *Rıfat İlgaz'ın Romanları Üzerine Bir İnceleme* adlı doktora tezinde şu bilgileri vermektedir:

İlkokul dönemi öncesi, I. Dünya Savaşı'nın yoksulluk ve acılarının, ilkokul dönemi ise Kurtuluş Savaşı'nın acı ve yoksulluğunun içinde geçer. Ortaokulda, Kurtuluş savaşının son yıllarına tanık olur. Bu yıllarda yazmaktan çok okumaktan hoşlandığı için «tahrir» (kompozisyon) dersinden pek başarılı sayılmaz. Rıfat İlgaz'ın şans olarak gördüğü Zeki Ömer Defne (1903-1992) nin bu yıllarda Türkçe öğretmeni olmasıdır. Edebiyat Fakültesi'ne girmeyi daha ortaokul sıralarında düşler. Ancak, 1928'de babasının ölümü, malî durumlarında büyük bir sarsıntı oluşturur. Bu nedenle yatılı olarak eğitim veren Kastamonu Muallim Mektebi'ne geçmek zorunda kalır. Bu okuldan çıkınca bir ilkokul öğretmeni olacağı için yeteneklerinin köreleceğine inanan lise müdürü, İlgaz'ın bu tercihinin onaylamaz. Ne var ki, o kafasına yazar olmayı koymuştur ve bu hevesinden hiçbir şekilde vazgeçmeyecektir (Hazer, 2010: 17).

Alıntıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere İlgaz, çocuk yaştan itibaren yazar olma isteği duymaktadır. Rıfat İlgaz'ın en önemli romanlarından biri *Hababam Sınıfı*'dir. Romanda, Türkiye'nin eğitim sistemi ironik bir üslupla ele alınmış, öğrencilerin ve öğretmenlerin sosyolojik durumları anlatılmıştır. İlgaz, neredeyse her kesimden insana adını bu romanıyla duyurmayı başarmıştır. Roman filmlere konu olacak kadar büyük bir başarı elde etmiştir.

Böylesi büyük etkiler yaratan toplumcu bir yazar olan ve halkın sorunlarını romanlarında anlatan Rıfat İlgaz'ın *Hababam Sınıfı* adlı romanında da sıklıkla kalıp sözlerden yararlandığı düşünülmüş ve çalışmanın evreni olarak seçilmiştir. Roman, yukarıda bahsedilen kalıp söz tanımları da dikkate alınarak tarama yöntemiyle irdelenmiş ve romanda geçen kalıp sözler saptanmıştır:

1. Karşılama

Buyurun (s. 293, s. 249).

“Bir şeye davet ederken kullanılan nezaket sözü.” (Gökdayı, 2015: 195).

Hoş geldiniz (s. 249, s. 293).

“Görüşmeye, konuşmaya, bir yere veya bir iş yapmaya gelen kişiye rahatlık, kaygısızlık ve neşe getirdiğini belirtmek için söylenebilecek bir karşılama sözü.” (Gökdayı, 2015: 229).

Sefalar getirdiniz (s. 293).

“Görüşmeye, konuşmaya, bir yere veya bir iş yapmaya gelen kişiye ya da yeni giren bir ay, mevsim veya belirli bir zaman diliminin rahatlık, kaygısızlık ve neşe getirdiğini belirtmek için söylenebilecek bir karşılama sözü” (Gökdayı, 2015: 264).

Örnek: "Muhtar: "Hoşgeldiniz, köyümüze safalar getirdiniz. Buyrun geçin, şöyle baş köşeye! Kırağı çalmış patlıcana dönmüşsünüz. Suratınızdan düşen bin parça oluyor. Kimsenin kimse de kıl kadar hakkı kalmaz. Bakın, Ziraat Bankası bile yapışmıyor yakamıza. Hep birbirimize lâzımız şunun şurasında. Hele bir acı kahvemizi için. Bak, oğlum Dursun!" (İlgaz, 1962: 293).

2. Selamlaşma

Merhaba (s. 28, s. 192).

"Günün herhangi bir saatinde karşılaşan insanların birbirlerine söyleyebilecekleri ve karşındaki kişinin rahat ve güvende olduğunu bildiren bir selamlaşma sözü." (Gökdayı, 2015: 245).

Örnek: "Badi Ekrem, boyunun kısalığını, sağ omzunun düşüklüğünü, hafiften kamburluğunu örtmek için cakalı bir futbolcu yürüyüşüyle geldi, sınıfın karşısına dikildi: 'Merhaba çocuklar!' dedi" (İlgaz, 1962: 28).

3. Hâl Hatır Sorma

Ne haber? (s. 199).

"Hal hatır sormak, kişinin yaşamı ile ilgili yeni bir haber olup olmadığını varsa ne olup bittiğini öğrenmek amacıyla kullanılacak bir söz" (Gökdayı, 2015: 250).

Ne var ne yok? (s. 205).

"Karşısındaki kimsenin halini hatırlamak ve yaşamında olup bitenleri, son gelişmeleri öğrenmek isteyen kişinin kullanabileceği bir söz" (Gökdayı, 2015: 251).

Örnek: "Yemekhaneye inince çektik Adıbelli'yi bizim masaya: 'Ne var, ne yok?' dedik" (İlgaz, 1962: 205).

4. Uğurlama

Güle güle (s. 166).

"Herhangi bir yerdeki görüşme veya konuşmanın sonunda kalan kişinin gidene söylediği uğurlama sözü" (Gökdayı, 2015: 218).

Hoşça kal (s. 187) / *Hoşça kalın* (s. 187, s. 187).

"Herhangi bir görüşme veya konuşmanın sonunda ayrılan kişinin kalan kişiye söyle değil sağlıklı ve mutlu kalmasını dilemek amacıyla söylediği bir esenleme ve ayrılık sözü" (Gökdayı, 2015: 229).

Örnek: "Güle güle... Teftiş bitti! Kalk zili bir saat önceden çaldı" (İlgaz, 1962: 166).

5. Yeme İçme

Afiyet olsun (s. 161, s. 211).

“Birisine yemek yemeden önce, yemek yerken veya yemek yedikten sonra kişinin sağlıklı olması, yediklerinin ona yaraması dileğiyle söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 159).

Boşan da semerini ye (s. 82).

“çok fazla yemek yiyenler için kullanılan şaka yollu bir söz” (URL-1).

Eline sağlık (s. 161).

“Yemek yedikten sonra yemeği hazırlayan veya herhangi bir işi başarıyla yapan kişiyi takdir etmek amacıyla söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 209).

Şifa niyetine (s. 211).

“Bir hastaya ilaç verilirken hastanın sağlığına kavuşması ilacın yararlı olması dileğiyle söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 271).

Şifa olsun (s. 81).

“Hapşırın aksıran banyodan çıkan ya da ilaç içen kişiye sağlıklı olmasını sağlığına kavuşmasını dilemek için söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 271).

Yarasın (s. 81, s. 211).

“Bir şey yiyip içen kişiye yiyip içtiğin şeyin kendisine yararlı olması dileğiyle söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 283).

Örnek: “‘Yarasın!’ Bütün Hababam sınıfı neredeyse patlayacaktı” (İlgaz, 1962: 81).

6. Kutlama/tebrik

Aferim (s. 157, s. 157, s. 157) / *Aferin* (s. 8, s. 66, s. 69, s. 77, s. 146, s. 147, s. 162, s. 164, s. 179, s. 181, s. 181, s. 195, s. 240, s. 243, s. 275, s. 283, s. 286).

“Herhangi bir işi yaparken başarılı olan bireyleri övme, takdir, beğenme, vb. duyguları ifade etmek amacıyla söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 158).

Bravo (s. 29, s. 53, s. 211, s. 239, s. 239).

“Başka birisinin yaptığı bir işi beğenen ve beğenisini dile getirmek isteyen kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 193).

Tebrik ederim (s. 239).

“Birisinin yaptığı bir davranış, ulaştığı bir başarı veya mutlu bir olayından dolayı sevinildiğini belirtmek için söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 275).

Örnek: “Tulum Hayrinin başında dikildi: ‘Bravo Hayri!’ dedi, ‘Zekânı tebrik ederim!’” (İlgaz, 1962: 239).

7. Övgü/Beğenme

Helal olsun (s. 29).

“Bir hizmet ya da özverinin istenerek yapıldığına yapılan işin takdir edildiğini belirtmek” (Gökdayı, 2015: 225).

Maşallah (s. 164).

“Bir güzellik, iyilik, nimet veya başarı karşısında hayranlığını ve takdirini belirtmek isteyen kişinin Tanrının *dediği olur* anlamında ve nazar değmemesi dileğiyle söylediği söz” (Gökdayı, 2015: 245).

mrne bereket (s. 184).

“Birisinin yaptığı olumlu bir Şeye teşekkür ederken o kişinin uzun bir ömre sahip olmasını dilemek için söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 257).

Yaşa (s. 17, s. 34, s. 34, s. 176, s. 240, s. 241, s. 241, s. 247).

“Hoşnutluk, sevinç, coşku, vb. duyguları anlatmak için kullanılabilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: s. 283).

rnek: “Müdür bu ince alayın farkında değildi, keyifli keyifli gülüyordu. ‘*Maşallah* ayakkabılar da boyalı...’” (Ilgaz, 1962: 164).

8. Nezaket

Afedersiniz (s. 43) / *Affedersiniz* (s. 44, s. 68, s. 123).

“Birinden zr dilemek ya da birisinin dikkatini çekmek için kullanılabilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 158).

Buyrun (s. 217) / *Buyurun* (s. 110, s. 145, s. 174, s. 174, s. 174, s. 293).

“Söyleyiniz, emrediniz Anlamında bir seslenme sözü” (Gökdayı, 2015: 195).

Buyursunlar (s. 269).

“Söyleyiniz, emrediniz Anlamında bir seslenme sözü” (Gökdayı, 2015: 195).

Çok zr dilerim (s. 72).

“Yanlış yaptığı bir Şeyden veya başkalarına verdiği küçük sıkıntılar ve zararlardan ötürü bağışlanmasını isteyen kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 258).

Etaşfurullah (s. 290).

“Teşekkür edilen veya ölen bir kimsenin incelik ve alçakgönüllülük göstermek için *rica ederim* anlamında söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 275).

Kusura bakma (s. 280).

“Başkasına verdiği bir rahatsızlıktan dolayı özür dilemek isteyen kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 241).

Müsaade eder misiniz? (s. 121).

“Bir Şeyi yapmak için başkasından izin istemek zorunda kalan kişinin kullanılabileceği veya bir Şeyin yapılmasını onaylayıp onaylamadığı sorulan kişiye söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 247).

Rica ederim (s. 71, s. 255).

“Günlük dilde kendisine edilen teşekkürle karşılık olarak kişinin yapılan işin görevi olduğunu, teşekkürle gerek olmadığını belirtmek veya resmi yazışmalarda üst makamın alt makamdan bir şey yapmasını istemek için kullanabileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 261).

Örnek: “Yakışır mıydı bu? Kel Mahmut’a bir işaret çekti: ‘Buyursunlar!’ Buyuracak olan, Kel Mahmut değildi tabii” (İlgaz, 1962: 269).

9. Teşekkür/Minnet

Hay sen çok yaşayasın (s. 78).

“Birisinin kendisinden beklenmeyen ancak kabul edilebilecek ve beğenilen bir davranışta bulunduğu veya bir şey söylediği zaman kullanılabilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 223).

Teşekkür ederim (s. 43).

Teşekkürler (s. 208).

“Kişinin kendisi için yapılan bir iyiliğe karşı duyduğu memnuniyeti ve gönül borcunu dile getirmek için söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 275).

Sağ ol (s. 87, s. 106, s. 242, s. 243) / *Sağ olun* (s. 170, s. 238).

“Kişinin hoşuna giden bir davranış için o davranışı yapan kimseye minnet duygusunu, memnuniyetini belirtmek için kullanabileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 263).

Örnek: “Bütün Hababam Sınıfı hep birden cevap verdik: *Sağ ol!*” (İlgaz, 1962: 106).

10. Şaşırma

Allah Allah! (s. 19, s. 166).

“Şaşkınlık geçiren, hayrete düşen veya canı sıkılan kişilerce söylenebilen söz” (Gökdayı, 2015: 162).

Bak hele! (s. 125).

“Bir olaya, bir duruma veya birisinin söylediklerine şaşırarak kişinin söyleyebileceği bir şaşma sözü” (Gökdayı, 2015: 183).

Hay Allah! (s. 190).

“Bir şey yapacakken yapamayan, bir fırsatı kıl payı kaçıran, çeşitli aksiliklerle karşılaşan kişinin şaşkınlığını ve üzüntüsünü belirtmek için söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 223).

Hayret! (s. 115, s. 115, s. 148, s. 163).

“Kişinin şaşırıldığı, sinirlendiği, kızdığı ya da sitem ettiği bir şeye tepki gösterirken söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 225).

Hangi dağda kurt öldü? (s. 232).

“Birisinden beklenmeyen bir davranış görüldüğünde şaşkınlığını ve sistemini belirtmek isteyen kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 221).

Vay anasını (s. 9, s. 149, s. 160, s. 170, s. 178, s. 237, s. 255).

“Duyduklarına veya gördüklerini inanamayan ya da inanmakta zorluk çeken, tahmin edemeyeceği durumların gerçekleştiğini gören, şaşırın veya hayretler içinde kalan kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 279).

Örnek: “Aynı hızla dönerek yazıt makinesinin silindirini çevirdi, çıkardığı kâğıtların aralarından kopya kâğıtlarını çekerek okul dışı bir küfür salladı: *Vay anasını! Dedi*” (İlgaz, 1962: 9).

11. İkna/Yemin

Kör olayım (s. 171, s. 201).

“Doğru söylediğini kanıtlamak isteyen kişinin söyleyebileceği bir yemin sözü” (Gökdayı, 2015: 230).

Vallaha (s. 13).

Valla (s. 57, s. 64, s. 76, s. 76, s. 76, s. 90, s. 100, s. 112, s. 115, s. 115, s. 172, s. 254, s. 263).

“Tanrı’yı tanık tutarak söylediklerinin doğruluğunu kanıtlamak isteyen kişinin söyleyebileceği bir yemin sözü” (Gökdayı, 2015: 279).

Örnek: “Geçen seneki tabiiyeci sınıfta bir kedi kestiği için aşçıbaşı Haytanın önüne çıkmıştı. Hayta: ‘Yok, *valla* kesmiyecek...’ diyordu” (İlgaz, 1962: 57).

12. Sitem

İllallah (s. 135).

“Usanç ve bezginlik anlatan bir söz” (URL-1).

Lânet olsun (s. 139).

“İstenmeyen şeyler başa gelince işler ters gidince sorunlara çözüm bulunamayınca, aksiliklerle karşılaşınca elinden bir şey gelmeyen kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 243).

Öyle olsun (s. 125, s. 263).

“Herhangi bir konuda söylenenlerin kabul edildiğini belirtmek için söylenecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 258).

Örnek: “‘Sen yoktan anlamaz mısın? Yok dedik, küfür mü ettik’ diye üsteledi. ‘Yok demek! *Öyle olsun!*’” (İlgaz, 1962: 263).

13. Kızgınlık/Öfke

Allah kahretsin (s. 23, s. 91).

“Birçok şey için çabalayan ancak hiçbir şey elde edemeyen kişinin tepkisini belirtmek için söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 167).

Cehennem olun (s. 137).

“Görüşme veya konuşma sırasında sinirlenen kişinin, muhatabından bulunduğu yeri terk etmesini istemek için kullanabileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 197).

Defol/defolun (s. 9, s. 16, s. 85, s. 88, s.101, s. 107, s. 109, s. 137, s. 170, s. 177).

“Yaptığı veya söylediği bir şeye kızdığı için karşısındakini çekip gitmesini isteyen kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 201).

Ölür müsün, öldürür müsün (s. 268).

“Kişinin çok kızdığı bir davranış veya terslik karşısında ne yapılacağını bilmediğini belirtmek için söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 257).

Örnek: “Birden kararını verdi: ‘Defol!’ dedi. ‘Gözüm görmesin!’ Ben gözüme görünmemeye çoktan razıydım.” (İlgaz, 1962: 9).

14. İnkâr

Hadi oradan (s. 64, s. 151, s. 183, s. 188, s. 204, s. 219, s. 247, s. 254) / *Haydi oradan* (s. 168).

“Kendisini kandırmak isteyen birini kovmak, azarlamak İsteyen kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 220).

Örnek: “*Hadi oradan* sende... Benim kadar mı biliyorsun!” (İlgaz, 1962: 219).

15. Uyarı

Benden suç gitti (s. 128).

“Yanlış olduğunu düşündüğümüz bir davranışta bulunan veya bulunmak üzere olan kişiye gerekli uyarıları yaptıktan sonra gösteriler olumsuz tepki karşısında yapılacak başka şeylerin kalmadığını ve bundan sonra olacıklardan sorumlu olunmadığını belirtmek için söylenebilecek bir söz.” (Gökdayı, 2015: 187).

Çek arabamı (s. 169, s. 177, s. 177).

“git buradan! anlamında kullanılan bir söz” (URL-1).

Hazır ol! (s. 192).

“Askerlere, ilk ve ortaöğretim okullarında öğrencilere vücudun başlık, göğüsler de, omurga ve bacaklar gergin, koltuklar bitişik, kollar doğal yerinde, Avuçlar uydukları da olarak ayakta bulunduğu durum olan esas duruşa geçip beklemelelerini isterken söylenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 225).

Dikkat! (s. 23, s. 28, s. 52, s. 156, s. 156, s. 156, s. 192, s. 287, s. 287).

“İnsanlardan duygularıyla düşüncelerini belli bir şey üzerine toplamalarını ve uyanık olmalarını isteyen söz” (Gökdayı, 2015: 203).

Örnek: “‘*Dikkat!* Kel geldi... Yoklama!’ Kel okuldan iki üç gün kaybolup döndü mü mutlaka yoklama yapardı” (İlgaz, 1962: 156).

16. İyi Dilek

Allah rahatlık versin (s. 106).

“Genellikle yatmaya giden bir kişiye rahat bir şekilde uyuması dileğiyle söylenecek bir iyi dilek sözü” (Gökdayı, 2015: 170).

Allah sıhhat ve afiyet versin (s. 238).

Kişinin sağlıklı ve huzurlu olmasını dilemek için söylenen bir iyi dilek sözü.

Geçmiş olsun (s. 44, s. 58, s. 87, s. 270, s. 281).

“Hasta olan, kaza geçiren, beklenmedik olumsuz bir durumdan kurtulan veya hapishaneye girenlere başlarına gelen durumdan kurtulmalarını dilemek için söylenecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 213).

Kolay gele (s. 91, s. 231).

“Bir iş yapmakta olan kişiye söylenecek olan *kolay gelsin* yerine kullanılacak bir söz” (Gökdayı, 2015: 240).

Örnek: “Yemekhaneye bakan hademe, kahvaltılık ekmek kesiyordu. Tulum: ‘*Kolay gele* Rasim usta!’ diye yanaştı” (İlgaz, 1962: 231).

17. İnanç

Allah kerim (s. 84).

“Elinden gelenin en iyisini yaptıktan sonra Bu işi Tanrı'ya bırakalım, Tanrı büyüktür, yardım eder anlamına gelen, Tanrı'ya güvenme, sığınma sözü” (Gökdayı, 2015: 168).

Çok şükür (s. 77).

“Kişinin Tanrı'nın verdiği nimetlerden hoşnut olduğunu bildirmek için söylebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 199).

İnşallah (s. 24)

“Herhangi bir iş veya dileğin Tanrı dilerse, nasip ederse gerçekleşeceğine inanan kişinin bu inancını belirtmek için söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 230).

Örnek: “... şahsiyettir. Kaybettiği seneleri *inşallah* aranızda tamamlayacak...” Sıfırcı Hamdi kapıda dikiliyor, neticeyi bekliyordu” (İlgaz, 1962: 24).

18. Onay

Baş üstüne! (s. 51, s. 181, s. 227).

“Kişinin bir isteği veya buyruğu hemen yerine getireceğini belirtmek için söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 186).

Eyvallah (s. 124).

“Kullanıldığı ortama göre evet, tamam, olur, teşekkürler, güle güle Allah'a ısmarladık, iyi akşamlar gibi sözlerin anlamlarını iletmek üzere kullanılabilen bir söz.” (Gökdayı, 2015: 211).

Hay hay (s. 145, s. 166).

“Birisinin söylediklerini veya kendisinden istenilenleri kabul eden kişinin el-bette, seve, seve, memnuniyetle, tabii anlamında kullanabileceği bir onama sözü.” (Gökdayı, 2015: 223).

Örnek: “Yamuk Osman çöküğü yerden kalktı: ‘Baş üstüne efendim!’ Kalem Şa-kir yavaştan: ‘Yağcılığın faydasını gördün!’ dedi.” (İlgaz, 1962: 181).

19. Hoşnutluk

Bereket (s. 295).

“İyi ki, Tanrı'ya şükür ki anlamında kullanılan bir söz” (URL-1).

Bereket versin (s. 190).

“Alışveriş sırasında mal satıp para alan veya bir durumdan hoşnut olan kişi-nin memnuniyetini belirtmek için söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 188).

Örnek: “Bu asılmaya pijama çoktan çıkardı ayağından ama *bereket versin* be-lindeki kayışla paçasındaki bağlara...” (İlgaz, 1962: 190).

20. Üzüntü

vah vah (s. 44, s. 86).

“Çok yazık anlamında kullanılan bir söz” (URL-1).

Örnek: “‘Ya! *Vah vah*... Başın sağ olsun. Geç otur!’ Bu ölüm haberine Hababam sınıfı hüngür hüngür ağlıyacak yerde katıla katıla gülüyordu” (İlgaz, 1962: 44).

21. Ölüm

Başın sağ olsun (s. 44).

“Bir yakını ölen kişiye taziyede bulunurken ölümün ardından fazla üzülme-meyi tavsiye etmek ve ona karşı duyulan yakınlık ve ilgiyi dile getirmek için söy-lenebilecek bir söz” (Gökdayı, 2015: 185).

Örnek: “‘Ya! *Vah vah*... Başın sağ olsun. Geç otur!’ Bu ölüm haberine Hababam sınıfı hüngür hüngür ağlıyacak yerde katıla katıla gülüyordu” (İlgaz, 1962: 44).

22. Güçlendirme/Vurgu

Yahu! (s. 13, s. 74, s. 156, s. 188, s. 197, s. 248).

“Birisinin dikkatini çekmeye çalışırken veya söylenebilecek bir şeyi vurgula-mak isterken kullanılacak bir söz.” (Gökdayı, 2015: 281).

Örnek: “*Yahu*, siz neler konuşuyorsunuz be? Yarın sabah gidiyorum ben” (İlgaz, 1962: 197).

23. Saygı

Emredersiniz (s. 249).

“Özellikle orduda üst rütbeli komutanın bir şey yapmasını istediği ast rütbe-linin veya birisinin bir isteği emir gibi algılayan kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 2015: 210).

Emret (s. 242).

“Özellikle orduda üst rütbeli komutanın bir şey yapmasını istediği ast rütbelinin veya birisinin bir isteği emir gibi algılayan kişinin söyleyebileceği bir söz” (Gökdayı, 201: 210).

Örnek: “Gelsinler çabuk! Donuyorum! *Emredersiniz!*” (İlgaz, 1962: 249).

Çalışmada, saptanan kalıp sözlerin romanın hangi sayfasında geçtiği belirtilmiş, daha sonra altına kalıp sözün açıklaması yapılmıştır. Bu açıklamalar Hürriyet Gökdayı'nın *Türkçede Kalıp Sözler* adlı çalışmasından alınmıştır. Her başlık için örnek verilmiştir. Eğer, romanda saptanan kalıp sözün açıklaması adı geçen çalışmada yer almıyorsa Türk Dil Kurumunun genel ağda yer alan *Güncel Türkçe Sözlük* adlı elektronik sözlüğünden yararlanılmıştır. Her iki kaynakta da yer almıyorsa, romandaki kullanım dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Romanda saptanan kalıp sözler 23 başlık altında değerlendirilmiştir. Sayısal verilere bakıldığında ise, 5 karşılama, 2 selamlaşma, 2 hâl hatır sorma, 4 uğurlama, 8 yeme/içme, 26 kutlama/tebrik, 11 övgü/beğenme, 18 nezaket, 9 teşekkür/minnet, 16 şaşırma, 16 ikna/yemin, 4 sitem, 14 öfke/kızgınlık, 9 inkâr, 14 uyarı, 9 iyi dilek, 9 inanç, 6 onay, 2 hoşnutluk, 2 üzüntü, 1 ölüm, 6 güçlendirme/vurgu, 2 saygı olmak üzere romanda toplam 192 adet kalıp söz saptanmıştır.

Sonuç

Kalıp sözler, Türkçenin söz varlığı içerisinde yer alan ve günlük hayatta sıklıkla kullanılan önemli söz varlığı ögelerinden birdir. İletişimi başlatmak, sonlandırmak ve iyi dilek, sitem, selamlaşma vb. duyguları karşı tarafa aktarmak gibi önemli işlevlere sahiptir. Tıpkı deyimler, ikilemeler, atasözleri vb. gibi nesilden nesile aktarılmışlardır. Bu yönüyle kalıp sözler, kültürel izler de taşımaktadır. Çalışmada örneklendirilerek bahsedildiği üzere Türkçenin en eski zamanlarından günümüze kadar yazarlar ve şairler eserlerinde sıklıkla kalıp sözlerden yararlanmışlardır. Bu çalışmada, *Hababam Sınıfı* adlı romanı ile adını her kesimden insana duyurarak başarı elde eden ve romanda Türkiye'nin eğitim sistemini ironik bir biçimde ele alan Rıfat İlgaz'ın söz konusu romanda kalıp sözlerden ne denli yararlandığı irdelenmiştir. Roman, tarama yöntemiyle incelenmiş ve elde edilen veriler çalışmada sayısal verileriyle birlikte verilmiştir. Romanda, 3 karşılama, 1 selamlaşma, 2 hâl hatır sorma, 2 uğurlama, 6 yeme içme, 3 kutlama/tebrik, 5 övgü/beğenme, 8 nezaket, 4 teşekkür/minnet, 6 şaşırma, 3 ikna/yemin, 3 sitem, 4 öfke/kızgınlık, 1 inkâr, 4 uyarı, 4 iyi dilek, 3 inanç, 3 onay, 2 hoşnutluk, 1 üzüntü, 1 ölüm, 1 güçlendirme/vurgu, 2 saygı ifade eden toplam 72 adet kalıp söz saptanmıştır. Bu kalıp sözlerin sıklık oranı 192'dir. Elde edilen verilere bakıldığında romanda 5 karşılama, 2 selamlaşma, 2 hâl hatır sorma, 4 uğurlama, 8 yeme/içme, 26 kutlama/tebrik, 11 övgü/beğenme, 18 nezaket, 9 teşekkür/minnet, 16 şaşırma, 16 ikna/yemin, 4 sitem, 14 öfke/kızgınlık, 9 inkâr, 14 uyarı, 9 iyi dilek, 9 inanç, 6 onay, 2 hoşnutluk, 2 üzüntü, 1 ölüm, 6 güçlendirme/vurgu, 2 saygı olmak üzere toplam 192 adet kalıp

söz kullanıldığı gör÷lmektedir. Bu oranı yüzde olarak ifade edecek olursak, 299 sayfalık romanda ortalama %49 oranında bir kalıp söz kullanımı söz konusudur. Bu durum, Rifat Ilgaz'ın *Hababam Sınıfı* adlı romanını yazarken Türkçenin söz varlığı ögelerinden biri olan kalıp sözlerden sıklıkla yararlandığını, romanın bu bağlamda zengin olduğunu göstermektedir. Böyle önemli yazarların eserlerindeki söz varlığı ögelerinin saptanması Türkçenin zenginliğini ve yazarların Türkçeye hâkimiyetini ortaya koyması bakımından son derece önemlidir. Çalışmanın amacı, yazarın Türkçenin söz varlığına kalıp sözler bağlamında ne denli hâkim olduğunu ortaya koymak ve söz varlığı çalışmalarına bir katkı sunmaktır.

Kaynakça

- Aksan, Doğan (2021). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ömer Asım (2020a). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aksoy, Ömer Asım. (2020b). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akyalçın, Necmi (2012). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Akyalçın, Necmi ve Aydoğan, Damla (2019a). "Kutadgu Bilig'de Yer Alan Kalıp Sözler Üzerine Bir Değerlendirme". *Homeros*, 2(4): 125-138.
- Akyalçın, Necmi ve Aydoğan, Damla (2019b). "Dede Korkut Hikayeleri'nde Yer Alan Kalıp Sözler Üzerine Bir Değerlendirme". *Homeros*, 1(2): 155-164.
- Akyalçın, Necmi ve Aydoğan, Damla (2020). "Atabetü'l-Hakayık'da Yer Alan İki-lemeler ve Kalıp Sözler". *Homeros*, 3(3): 105-112.
- Bulut, Serdar (2012). "Anadolu Ağızlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri". *Turkish Studies*, 4(7): 1117-1155.
- Erol, Çiğdem (2007). *Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Gökdayı, Hürriyet (2008). "Türkçede Kalıp Sözler". *Bilig*, 44: 89-110.
- Gökdayı, Hürriyet (2015). *Türkçede Kalıp Sözler*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Hazer, Gülsemin (2010). *Rifat Ilgaz'ın Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ilgaz, Rifat (1962). *Hababam Sınıfı*. İstanbul: Ak Kitabevi.
- Karaağaç, Günay (2013). *Anlam Bilimi ve İletişim*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tor, Gülseren (2011). "Mersin'den Birkaç Kalıp Söz (İlişki Sözü) Üzerine". Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu. Adana: Çukurova Üniversitesi, 766-786.

URL-1: Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 01.09.2024).

Yener, Mustafa Levent (2023). *Sözcük Bilimi: Türkiye Türkçesinden Örneklerle*. İstanbul: İhlamur Akademi.

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazarlar tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu makale, Damla Aydoğan'ın Dr. Öğr. Üyesi Necmi Akyaçın danışmanlığında hazırlamakta olduğu *Rıfat Ilgaz'ın Romanlarında Söz Varlığı* isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Makalenin tüm bölümleri her iki yazarın eşit orandaki katkılarıyla oluşturulmuştur.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the author regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: This article is produced from Damla Aydoğan's doctoral thesis titled *Vocabulary in Rıfat Ilgaz's Novels*, which she is preparing under the supervision of Dr. Necmi Akyaçın.

Author Contributions: All sections of the article were created with equal contributions from both authors.